

Keskkonnaministri käskkirja

„Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala tegevuskava 2025–2028 kehtestamine“ eelnõu ja tegevuskava SISUKOKKUVÕTE

Sissejuhatus

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiviga 2000/60/EÜ (edaspidi *VRD*) kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik, mis hõlmab kõiki teisi veealaseid direktiive ning seab veekaitse põhieesmärgiks kõikide vete (pinnavee, sh rannikuvee, ja põhjavee) hea seisundi saavutamise.

Nõukogu direktiiv veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest 91/676/EMÜ ehk nitraadidirektiiv (ND) on poliitiline meede põllumajandusest tuleneva toitainete koormuse ja eelkõige nitraadikoormuse vähendamiseks.

Veepoliitika raamdirektiiv ja nitraadidirektiiv on Eestis üle võetud veeseadusega. Veeseadusest tulenevalt on Eestis nitraaditundlikuks alaks (NTA) määratud Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala.

Veeseaduse alusel koostatakse Eestis iga nelja aasta tagant nitraaditundliku ala (edaspidi *NTA*) tegevuskava. NTA tegevuskava koostatakse pinna- ja põhjaveele põllumajandustootmisest tuleneva keskkonnariski vähendamiseks. NTA tegevuskava on veemajanduskava täiendav kava, mis toetab veemajanduskavades püstitatud eesmärkide saavutamist elanike joogiveega varustamisel, pinnavee ja põhjavee hea seisundi saavutamisel ja säilitamisel ning vee-elustiku elutingimuste parandamisel ja säilitamisel NTA-l.

NTA tegevuskava aastateks 2025-2028 eelnõu koostamisel tugineti eelmiste perioodide (perioodid 2012–2015, 2016–2020 ja 2021-2024) tegevuskavade elluviimise kogemusele ning neil aastail läbi viidud uurimistööde ning seire tulemustele.

Tegevuskava eelnõu on ette valmistanud Consultare OÜ koosseisus Kristo Kiiker, Kristjan Piirimäe ja Mari Raidla ja Kliimaministeeriumi veeosakonna nõunik Ann Riisenberg (Ann.Riisenberg@kliimaministeerium.ee).

1. Tegevuskava eesmärgi kirjeldus

NTA tegevuskava koostatakse pinna- ja põhjaveele põllumajandustootmisest tuleneva keskkonnamiski vähendamiseks. Tegevuskava üldeesmärgiks on luua eeldused säästva põllumajandustootmise arenguks ning pinna- ja põhjavee hea seisundi ja hea kvaliteediga joogivee säilimiseks.

2. Tegevuskava sisukokkuvõte

NTA tegevuskava 2025-2028 dokument koosneb ülesehituselt kahest osast: 1) ülevaade veekvaliteedi muutustest, põllumajanduse keskkonnamiskooormuse trendidest ja põllumajanduse profiili muutustest nii NTA-l kui ka Eestis laiemalt, 2) NTA tegevuskava, sh ülevaade kavandatud meetmetest koos vastutajate ja maksumusega.

Lühiülevaade NTA tegevuskava 2025-2028 peatükkidest:

Peatükis 1 antakse ülevaade Veeseadusega määratud nitraaditundlikust alast.

Peatükis 2 antakse ülevaade veekvaliteedi muutuste kohta NTA-l ja väljaspool seda erinevatel ajaperioodidel. Ülevaates käsitletakse nitraatide sisalduse muutusi, pinnavee eutrofeerumisnäitajaid ning taimekaitsevahendite jääkide sisaldusi põhjavees, pinnavees ja rannikuvees.

Peatükis 3 antakse ülevaade põllumajanduse keskkonnamiskooormuse trendide kohta NTA-l ja väljaspool seda erinevatel ajaperioodidel. Ülevaates käsitletakse põllumajanduskultuuride maakasutuse ja saagikuse näitajaid, seejuures tuuakse välja olulisemad muutused, mis on viimastel aastatel toimunud põllukultuuride kasvatamises. Kirjeldatakse mineraalväetiste ja orgaaniliste väetiste ning pestitsiidide kasutamise trendi ning taluvärava toiteelementide bilanssi, mis põhineb Maaelu Teadmiskeskuse arvutustel ja mille põhjal saab hinnata, kuivõrd efektiivselt ettevõtte tasandil toiteelemente kasutatakse.

Peatükis 4 antakse ülevaade põllumajandustootjate profiili muutustest NTA-l ja väljaspool seda erinevatel ajaperioodidel. Ülevaates käsitletakse ettevõtte keskmise põllumajandusmaa ning püsirohuma suuruse muutumist, erinevat liiki looma- ja taimekasvatusega tegelevate ettevõtete arvu muutumist. Lisaks sellele antakse ülevaade ÜPP toetuste jagunemisest, mille statistiline võrdlemine on veekaitse seisukohast oluline, kuna nimetatud meetmed mõjutavad otseselt põllumajanduspraktikaid.

Peatükis 5 esitatakse NTA tegevuskava perioodiks 2025-2028. NTA tegevuskava 2025-2028 koosneb nitraadidirektiivi III lisa kirjeldatud meetmetest ning hea põllumajandustava meetmetest, mis on kehtestatud Veeseadusega. Lisaks veekaitse piirangutele sisaldab tegevuskava ka toetavaid meetmeid. Toetavad meetmed, nt erinevad uuringud, aitavad kaasa keskkonnamiskooormuse vähendamisele põllumajanduses ja parandavad teadmisi veekvaliteeti mõjutavatest aladest.

NTA 2025-2028 tegevuskavas on sõnastatud kuus meetet:

1. Tervisele ohutu joogivee tagamine ühisveevärgiga katmata piirkondades;

Meetme eesmärk on tagada kvaliteetne ja ohutu joogivesi hajaasustusega piirkondade elanikele, kellel puudub ligipääs ühisveevärgile. Selleks viiakse ellu koolitusi ja teavitustööd kohalikele omavalitsustele, jälgitakse ja hinnatakse põhjavee seisundit ning toetatakse saastunud või ohustatud kaevude asendamist, et ennetada ja vähendada terviseriske joogivee kvaliteedi halvenemise tõttu.

2. Keskkonnasäästlike tehnoloogiate ja majandamisvõtete rakendamine põllumajanduses;

Meetme eesmärk on soodustada keskkonnasõbralike lahenduste kasutamist põllumajanduses, et vähendada negatiivset mõju keskkonnale ja tagada säästlik ressursside kasutamine. Selleks toetatakse sõnniku- ja silohoidlate rajamist ja korrastamist, et vältida reostusohu ning arendatakse e-põlluraamatut ja seonduvaid teenuseid, mis aitavad põllumajandustootjatel tõhustada põllumajanduspraktikaid, paremini hallata ja jälgida oma tegevuse keskkonnamõjusid jms.

3. Põllumajandustootmise mõju uuringute ja seirete korraldamine (sh uuringud ja tegevused veekogumite valgaladel, kus veekogumi halva seisundi põhjuseks on ka toitainete koormus);

Meetme eesmärk on uurida ja hinnata põllumajanduse mõju veekogumite seisundile, eriti piirkondades, kus on tuvastatud toitainete koormus. Selle raames pakutakse põllumajandustootjatele oskusteavet ja praktilisi juhiseid keskkonnasõbralike silotootmise tehnoloogiate rakendamiseks, mõõdetakse veekaitsemeetmete tõhusust pilootpiirkondades ning vaadatakse üle riiklike põhja- ja pinnavee seireprogrammide meetodikad, et parandada seire raames kogutavate andmete praktilisust, täpsust ja tõhusust.

4. Õigusliku raamistiku ja koostöö arendamine NTA kaitse-eesmärkide saavutamiseks;

Meetme eesmärk on luua ja tugevdada õiguslikke aluseid ja koostöömehhanisme, et saavutada NTA eesmärgid. Selleks viiakse ellu tegevusi, mis hõlmavad NTA uute piiride ja/või kohustuslike veekaitsemeetmete väljatöötamist, tuginedes sotsiaalmajanduslike mõjude analüüsile ning kaasates aktiivselt huvigruppe ja avalikkust otsustusprotsessi.

5. Teavituse ja asjatundlikkuse tagamine;

Meetme eesmärk on parandada veekaitsealast teadlikkust põllumajandussektoris, et toetada kestlikke põllumajandustavasid ning vähendada survet veekeskkonnale. Selle raames jätkatakse põllumajanduse veekaitse töörühma tegevust, tõstetakse nõustajate teadlikkust veekaitse teemadel õppekava ja koolituste abil ning pakutakse veekaitsealast koolitust põllumajandustootjatele.

6. Järelevalve tõhustamine.

Meetme eesmärk on tõhustada järelevalve alast töökorraldust läbi nutikate kontrollivõimaluste laiendamise E-põlluraamatu kasutuselevõtu järgselt.

Kuue meetme all on tegevuskavas kavandatud 15 tegevust, millest suurem osa on jätkutegevused NTA tegevuskava 2021-2024 perioodist. Kõige olulisema uue tegevusena on kavandatud NTA teekaardi elluviimine, mille tulemusena jõutakse NTA laiendamise ja/või täiendavate veekaitsemeetmete rakendamise otsuseni tegevuskava perioodi lõpuks (2028). NTA teekaardi väljatöötamisel võeti arvesse eelnevatel perioodidel läbiviidud uuringute tulemusi, veekeskkonna seisundinäitajaid, põllumajanduse keskkonnamõju trende ning prognoose, mille alusel ei ole ette näha veekeskkonna seisundi paranemist, kui täiendavaid meetmeid ei rakendata (nitraaditundliku ala piirid jäetakse muutmata ja täiendavaid kohustuslikke veekaitsemeetmeid ei rakendata).

Peatükis 6 esitatakse ülevaade NTA tegevuskava 2025-2028 tulemuslikkuse hindamise kriteeriumidest.

Tegevuskava lisad:

LISA 1. Nitraadidirektiivi II ja III lisa meetmed

LISA 2. Veeseadusega sätestatud „Hea põllumajandustava“ meetmed

LISA 3. Soovitused NTA seirekava täiendamiseks

LISA 4. Tegevuskava seosed teiste strateegiliste dokumentidega

3. Hinnang tegevuskava vastavusest Euroopa Liidu õigusele

Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala tegevuskava aastateks 2025-2028 on kooskõlas veepoliitika raamdirektiiviga ja nitraadidirektiiviga.

VRD-ga kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik, mis hõlmab kõiki teisi veealaseid direktiive ning seab veekaitse põhieesmärgiks kõikide vete (pinnavee, sh rannikuvee, ja põhjavee) hea seisundi saavutamise.

Nitraadidirektiiv (ND) on poliitiline meede põllumajandusest tuleneva toitainete koormuse ja eelkõige nitraadikoormuse vähendamiseks.

NTA tegevuskava sisaldab nitraadidirektiivi mõistes hea põllumajandustava võtteid ja tegevusprogrammi meetmeid (ND lisa II ja III), mis on Eesti puhul rakendatud ja reguleeritud veeseaduse ja selle rakendusaktidega ning lisaks toetavaid meetmeid, mis aitavad kaasa eesmärkide saavutamisele. NTA tegevuskavade koostamine ja eelmise perioodi tegevuskava ülevaatamine toimub iga nelja aasta tagant.

4. Tegevuskava mõju hinnang

Tegevuskavas on tegevuste elluviimine suunatud eelkõige riigiasutustele (Kliimaministeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeriumile ning nende allasutustele). Riigiasutused järgivad tegevuskavas kavandatud tegevuste elluviimist endale suunatud ülesannete piires, et saavutada tegevuskava eesmärgid. NTA tegevuskava 2025-2028 võib pidada tulemuslikuks, kui põhjavee seirepunktides on NO₃ sisalduse tõus peatunud ning NTA-l olevates pinnaveekogumites füüsikaliskemilised näitajad vastavad vähemalt heale seisundiklassile.

Tegevuskavas ette nähtud tegevused on seotud VeeS ja selle alamaktides (eelkõige NTA määru¹) sätestatud nõuetega. Tegevuskavaga täiendavaid piiranguid ega nõudeid ei kehtestata. Seega ei tulene tegevuskavast vahetult kohustusi eraisikutele, ettevõtetele, KOV-dele jms. Tegevuskavas planeeritud teekaardi elluviimise tulemusena jõutakse veeseaduse muudatuse jõustumiseni, mille võimalikku mõju (sh sotsiaal-majanduslikku mõju) hinnatakse eraldiseisvalt.

Tegevuskava rakendamisest eeldatakse positiivset mõju veekeskkonnale - NO₃ sisalduse tõusu peatumist põhjavee seirepunktides ning NTA-l olevates pinnaveekogumites füüsikaliskemiliste näitajate vastamist vähemalt heale seisundiklassile.

5. Kirjeldust tegevuskava rakendamisega seotud kulude ja rahastamise kohta

NTA tegevuskava 2025-2028 rakendamise maksumus on hinnanguliselt 233 000 eurot, millest: 1) „Põllumajandustootmise mõju uuringute ja seirete korraldamise“ meetme all on kavandatud uuringu „Põllumajanduse veekaitsemeetmete rakendamise tõhususe mõõtmine pilootpiirkonnas“ jätkamine, maksumusega 180 000 eur, 2) „Õigusliku raamistiku ja koostöö arendamine NTA kaitse eesmärkide saavutamiseks“ meetme all on kavandatud teekaardi elluviimine, maksumusega 53 000 eur. Muude

---

¹ Nitraaditundliku ala määramine ja põllumajandusliku tegevuse piirangud nitraaditundlikul alal, eRT: <https://www.riigiteataja.ee/akt/109112021010>

meetmete raames kavandatud tegevused on administratiivsed ning arvestatud ametnike tööülesannete hulka, mistõttu nende elluviimiseks täiendavaid eelarvelisi vahendeid ei kavandata.

Tegevuste elluviimist rahastatakse sõltuvalt nende olemusest kas Kliimaministeeriumi või Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi eelarvest ning asjakohasel juhul ka hajaasustuse programmi, Eesti Maaelu Arengukava, ÜPP strateegiakava jm vahenditest.

6. Kirjeldust tegevuskava kooskõlastamise ja avaliku konsultatsiooni kohta

Tegevuskava koostamine, sh tegevuste kavandamine, toimus koostöös Kliimaministeeriumi, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Keskkonnaameti, Keskkonnaagentuuri, Põllumajanduse registrite ja informatsiooni ameti (PRIA), Riigi Tugiteenuste Keskuse (RTK), Maaelu Teadmuskuse (METK), Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (EPKK) ning NTA-le jäävate kohalike omavalitsuste esindajatega. Tegevuste eest vastutajatega räägiti läbi tegevuse sisu, sõnastus, tähtsajad ning maksumus. Eelmisel NTA perioodil tehtud tegevuste osas küsiti tagasisidet elluviimise osas ning võeti seda arvesse uue tegevuskava koostamisel.

Tegevuskava eelnõud tutvustati põllumajanduse veekaitse töörühmas 08.10.2024. Kohtumisel osalejad said esitada ettepanekuid ja küsimusi NTA tegevuskava eelnõu kohta. Põllumajanduse veekaitse töörühm ühendab erinevate põllumajandustootjate, keskkonnakaitsega tegelevate organisatsioonide ja mittetulundusühenduste, kohalike omavalitsuste, põllumajandusnõustajate, ministeeriumide ja ametite ning inspeksioonide esindajaid.

Valminud tegevuskava eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks asjaomastele ministeeriumidele: Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ning Sotsiaalministeeriumile.

NTA tegevuskava eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks NTA-l paiknevatele kohalike omavalitsuste üksustele, põllumajandustootjate esindusorganisatsioonidele ning huvirühmadele.

Peale kooskõlastamist ja arvamuse avaldamist pannakse NTA tegevuskava avalikule väljapanekule Kliimaministeeriumi veebilehele, kus kõigil oli võimalik teha ettepanekuid tegevuskavasse ning esitada vastuväiteid.